

Møte for lukkede dører, Stortinget 12. mai 1938

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 12. mai 1938 kl. 10.00

President: Hambro.

Dagsorden:

1. Innstilling fra finans- og tollkomiteen angående beretning om Garantikassen for sparebankers virksomhet i 1937 (innst. S. G.).
2. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om overenskomster med fremmede makter (innst. S. F.).
3. Interpellasjon fra representanten Cato Sverdrup: Er regjeringen opmerksom på de vanskeligheter som møter den norske eksport på Spania fordi vi er uten enhver art av representasjon i den aller største del av landet, og hvad akter den å gjøre for å bringe en endring i dette forhold?
4. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslår møtet holdt for lukkede dører.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 54 nevnte funksjonærer og pressens representanter etter oppgave fra Utenriksdepartementets pressekontor foreslås gitt adgang til møtet.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Utenriksråden og ekspedisjonschef Smith foreslås på Utenriksdepartementets henvendelse gitt adgang til å overvære møtet. Ingen har uttalt sig imot, og det ansees som enstemmig bifalt.

Den innkalte varamann for Sør-Trøndelag, major Nils Christoffer Bøckman, har tatt sete.

Sak. nr. 1.

Innstilling fra finans- og tollkomiteen angående beretning om Garantikassen for sparebankers virksomhet i 1937 (Innst. S. G.).

Komiteen hadde innstillet:

Stortingsmeddelelse nr. 25 for 1938 vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak nr. 2.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om overenskomster med fremmede makter (innst. S. F.).

Komiteen hadde innstillet:

Utenriksdepartementets meddelelse om overenskomster inngått med fremmede makter som hemmelig sak, vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Sak. nr. 3.

Interpellasjon fra representanten Cato Sverdrup: Er regjeringen opmerksom på de vanskeligheter som møter den norske eksport på Spania fordi vi er uten enhver art av representasjon i den aller største del av landet, og hvad akter den å gjøre for å bringe en endring i dette forhold?

Cato Sverdrup: Under trontaledebatten rettet jeg en henstilling til Regjeringen om at den måtte gjøre hvad gjøres kunde for å få sendt en handelsutsending til Franco-Spania. I det møte for lukkede dører som blev holdt her omkring midten av mars, spurte hr. Hambro utenriksministeren hvordan det gikk med denne sak. Den ærede utenriksminister svarte den gang at saken foreløbig var stillet i bero, fordi han gjerne vilde ha anledning til å diskutere spørsmålet med sine kolleger i Danmark og Sverige på det møte som skulde holdes i Oslo den 5. april. 3 måneder er gått siden jeg tok saken op under trontaledebatten, og over en måned er gått siden utenriksministermøtet den 5. april. Da der ennu ikke foreligger noen opplysning om hvad som er gjort, eller hvad som tenkes gjort i sakens anledning, har jeg tillatt mig å rette følgende interpellasjon til Regjeringen:

Er Regjeringen opmerksom på de vanskeligheter som møter den norske eksport på Spania fordi vi er uten enhver art av representasjon i den aller største del av landet, og hvad akter Regjeringen å gjøre for å bringe en endring i dette forhold?

Når jeg har tillatt mig å rette denne forespørsel til den ærede Regjering, skyldes dette at det spesielt for våre fiskerier er meget om å gjøre å komme til en forståelse med den del av Spania som nu holdes besatt av nasjonalistene. Det er nemlig blitt stadig vanskeligere og vanskeligere å få gjort forretninger med denne del av Spania, som helt inntil revolusjonen var den del av landet som avtok den alt overveiende del av den klippfisk Norge eksporterte til dette land. Jeg har også nettop hørt at en større bytteforretning i sinkmalm og klippfisk skal være gått overstyr, fordi det ikke er mulig å få importtillatelse for klippfisken. Da Spania er den eneste av våre klippfiskavtagere der betaler noenlunde tilfredsstillende priser for vår klippfisk, er det også av hensyn til den garanti staten nettop har stillet likeoverfor

våre fiskere, meget om å gjøre at saken bringes i orden. Det blev under det hemmelige møte av den ærede utenriksminister fremholdt at man burde samarbeide med Sverige og Danmark i denne sak. Jeg både respekterer og forstår utenriksministerens ønske herom, men må det allikevel være mig tillatt å gjøre oppmerksom på at hverken Sverige eller Danmark tilnærmelsesvis har den samme interesse som vi av å komme i forbindelse med Franco-Spania. Selvom disse land også opnår en ordning, er nemlig utsikten til en vareutveksling i nogen større stil helt minimal. Hverken Sverige eller Danmark har anledning til å importere noget vesentlig av de varer Spania kan eksportere, mens vi derimot er en stor avtager både av olivenolje og av sinkmalm. Ja det er kanskje også spørsmål om ikke begge disse land endog har interesse av at vi ikke kommer i kontakt med Franco-Spania. Sverige eksporterte nemlig før revolusjonen mange ganger så meget cellulose som vi. Kommer vi nu til en ordning, er det derfor all sannsynlighet for at vi vil komme til å øke vår eksport på Sveriges bekostning. Likeledes vis å vis Danmark. Danmark vil neppe få nogen chance til å få solgt noget vesentlig hverken av sin Islands- eller sin Færø-fisk til Spania, hvorfor Danmark neppe heller er så svært interessert i at vi skal få anledning til å utnytte situasjonen. Efter min mening har vi nu en stor chance til å gjenerobre noget av det terreng våre fiskerier gjennom de senere år har tapt, en chance vi bør sette all mulig kraft inn på ikke å forspille.

Det er selvsagt ikke bare våre fiskerier som er interessert i en ordning. Også vår industri og vår skibsfart har store interesser å beskytte. Hvor store våre interesser på Spania er, fremgår best av de offisielle eksportstatistikker. Disse viser at mens vi i årene 1934 og 1935 eksporterte til Spania for henholdsvis 15,5 millioner og 16,7 millioner kroner og i 1936 for 12,1 million kroner, sank eksporten i 1937 til ca. 6,5 millioner kroner. For vår skibsfart har der i den senere tid næsten intet vært å gjøre på Spania, og tross intenst arbeide fra våre eksportørers side, lykkedes det oss ikke en gang å få skibet de sist solgte klippfiskpartier med norske båter. Det ser i øieblikket ut til at det er den tyske tonnasje som favoriseres.

Tilslutt vil jeg nevne, at efter opplysninger jeg har mottatt - opplysninger som jeg har all grunn til å tro er autentiske - er der stor sannsynlighet for at Franco ennu vil motta en handelsutsending fra Norge med velvilje; men faren for at det kan komme til å inntreffe en forandring i dette forhold, øker dessverre fra dag til dag. Belgia og England og en masse andre stater har jo allerede fått godkjent sine representanter, mens flere andre land har fått avslag på sine henvendelser om å få lov å sende handelsagenter til Burgos. Alle de rapporter man i den senere tid har mottatt fra Spania, tyder også på at det gjelder om å handle og handle raskt. Jo senere vi kommer, desto vanskeligere vil det bli også for oss å opnå en tilfredsstillende ordning. Nettop fordi det synes å være så presserende nødvendig at saken fremmes hurtigst mulig, nettop derfor er det at jeg har tillatt mig å stille min interpellasjon nu.

Statsråd Koht: Eg la fram for Stortinget den 27 januar, i møte bak stengde dører, ei utgreiing om dei spørsmåla som reiste seg i samanheng med tilhøvet vårt til Franco-Spania, og eg gav nokre opplysningar om dette på ein førespurnad her den 24 mars, like eins bak stengde dører.

Det seier seg sjølv at slik ein borgarkrig som den som no har herja Spania i snart to år, har mått få innverknad på handelen og samferdsla vår med dette landet. Ein må heller mest undrast på at ikkje innverknaden har vore mykje større enn røynslene syner. Men nedgangen er då tydeleg nok, ein kan ikkje anna segja. Og det er kanskje rett å gjeva nokre tal som syner koss det har gått.

Hr. Sverdrup har alt nemnt hovudtala. I 1935 var det jamvekt i handelen vår med Spania; både utførsla og innførsla gjekk upp i umlag 16 $\frac{1}{2}$ mill. kr. I 1936, da det var borgarkrig i det siste halve året, var nedgangen endå ikkje so stor, og det var nokolunde jamvekt i handelen; utførsla vår var på vel 12 mill. kr., innførsla frå Spania noko mindre enn 14 mill. I 1937 kom utførsla vår heilt ned i 6 mill. kr., og innførsla var då noko over 7 $\frac{1}{2}$ mill.; både det eine og det andre hadde soleis sige ned til det halve frå det fyrre året.

Av utførselsvarene våre har den største av dei, kleppfisken, greidd seg merkeleg bra. I 1935 selde vi til Spania noko under 12 mill. kg. av den, i 1936 berre 8 $\frac{3}{4}$ mill. kg., men i 1937 godt og vel 10 mill. kg., derav fem settepartar til regjerings-Spania, berre ein settepart til Franco-Spania. Og desse 10 mill. kg. i 1937 var mest likso mykje verdt som dei 12 mill. kg. i 1935. Den andre store utførselsvara vår, kalksalpeteren, greidde seg bra det fyrste året; vi selde jamvel 1 mill. kg. meir av han til Spania i 1936 enn i 1935. Men so vart det heil stopp i 1937. Det hadde no elles visseleg grunn som låg utanfor handelspolitikken. Celluloseutførsla gjekk ned frå tett innpå 6 mill. kg. i 1935 til under 3 $\frac{1}{2}$ mill. kg. i 1936, og til under 1 $\frac{1}{2}$ mill. kg. i 1937. Bladpapir gjekk det endå verre med: upp imot 9 mill. kg. i 1935, 3 $\frac{1}{2}$ mill. i 1936 og berre 656 000 kg. i 1937. Av desse same hovudvarene har vi på dei fyrste tri månadene i 1938 utført 1 $\frac{1}{2}$ mill. kleppfisk, 1 $\frac{1}{2}$ mill. kg. cellulose og 2 $\frac{1}{2}$ mill. kg. bladpapir. Alt dette er utført etter forretningar som vart gjort upp i 1937, og det hjelper då noko på handelsbalansen for det året.

Av spanske varer er det appelsinane som veg tyngst i innførsla vår, og det er med dei som det er med kleppfisken, at dei har halde seg godt uppe i handelen. I 1935 innførde vi 11 $\frac{3}{4}$ mill. kg., og i 1937 10 mill. kg.; verdet i 1937 var plent det same som i 1935. Annleis gjekk det med den næststørste innførselsvara, olivenolja. For den gjekk innførsla i 1935 upp til nære innpå 3 mill. kg., og enda i 1936 heldt ho seg so høgt som vel 2 $\frac{1}{2}$ mill. kg.; men i 1937 fekk vi berre kjøpt $\frac{3}{4}$ mill. kg., og då var olja endå mykje dyrare enn åra fyrr. Stortinget veit at den er sers viktig for hermetikk-industrien vår. Den tridje i rekka av innførselsvarene våre frå Spania er

sinkmalm, og av den fekk vi i 1935 over 37 mill. kg., i 1936 26 1/2 mill. kg., men i 1937 ingen ting. No vart det i slutten av 1937 gjort ei stor kompensasjonsforretning med Franco-Spania, det var sinkmalm for £ 90 000, 1 800 000 kroner; det skulde vera umlag 18 mill. kg., og derav har vi til no fått umlag halvparten inn i landet.

Stort set er det då so at det er industrien vår som har tapt mest både i innførsla og i utførsla. Fiskutførsla har greidd seg best. Verst har det i røynda gått ut over skipsfarta. Den kan eg dess verre ikkje gjeva tal for på same måten som for handelen; vi har ikkje fulle oppgåver for 1936, og slett inga oppgåver for 1937. I 1935 hadde vi meir enn 2 000 skips-innsiglingar i spanske hamner. No har dei kome ned mest i null. Årsakene til denne svære nedgangen kan vera so ymse. Fyrst var det trygdepemiane som vart sett so uhorveleg høgt upp. Sidan var det valuta-betalinga det skorta på. No til slutt er det vel noko motvilje hos styrarane i Franco-Spania mot å la norske skuter få last. Og regjerings-Spania er blokert.

Alt i møtet her den 27 januar fortalde eg um dei planane den norske regjeringa hadde dryft med tanke på å verja og hjelpa handelen og skipsfarta vår. Det var planar som gjekk ut på å skaffa oss ein handelsrepresentasjon i Franco-Spania som ikkje skulde ha nokon farge av diplomatisk samkvem og som difor ikkje skulde føra med seg noko slag av godkjenning for Franco-regjeringa. Eg bad med det same Stortinget leggja merke til at regjeringa straks frå fyrste stund måtte leggja vekt på dette siste umsynet; for ingen kan gjera seg blind for at her kjem det av seg sjølv eit politisk moment inn. Jamvel om ein berre tenker på forretningar og vil halda seg fri for politikken, så kan likevel reint handelssamkvem lett bli til politikk. Og vi her i Noreg er nøydde til å vera vare på dette punktet; vi har omsyn å ta til ymse sider, so vi ikkje kjem altfor langt fram i skot-lina. Nett difor var det at eg den gongen, i januar, sa ifrå at Noreg i dette spørsmålet måtte samråda seg med ymse andre statar, slike som stod nokolunde i dei same vilkåra politisk set; eg nemnde at vi heldt på å dryfta spørsmålet med Sverige, Danmark og Belgia, og eg sa det var tanken at Noreg måtte gå fram nokolunde jamsides med desse andre landa i denne saka. Eg tok dette oppatt her den 24 mars, og eg sa då at dette måtte bli eitt av dei spørsmåla som skulde bli dryft på det nordiske utanriksministermøtet her i Oslo den 5 april. Formannen i utanrikskomiteen, hr. Hambro, sa at han var velnøgd med dette. "Jeg tror", sa han "det er riktig at vi bør optre mest mulig på samme linje." Ingen sa noko imot dette, og eg har gått ut ifrå at alle var einige om at dette er rett og naturleg.

På utanriksministermøtet i april var det semje um at den måten eg hadde tenkt å skipa handelsrepresentasjonen i Franco-Spania på, var den lempelegaste ein kunde tenkja seg når ein vilde halda seg fri for all politisk etterverknad. Men samstundes var det semje um at tida då ikkje var lagleg til å gå i veg med noko tiltak i denne leia. Og eg må då no segja noko um kvifor den norske regjeringa til no ingen ting har gjort med å setja planane sine ut i livet.

Det kom seg soleis at nett straks etter eg hadde lagt dei fram her i Stortinget sist i januar, hende det to ting som heldt oss tilbake. Det eine var at Franco-regjeringa då slo under eiga si den norske dampbåten "Alix" som ho hadde halde fast i Spania i tett innpå eitt år, trass i alle protestane våre. Dette var eit overgrep som vi ikkje kunde ta imot utan nytt motmæle, og det øydela vilkåra for ei fredleg tinging om handelsspørsmål - eg veit at dei på spansk side skyna dette etterpå. Det andre som hende var det fyrste store bombardementet på Barcelona. Det var ei framferd som heilt naturleg vekte djup harme på mange kantar, og det var berrsynt for alle at det måtte skapa sterk motvilje imot alt fredleg samkvem med Franco-regjeringa. Eg segjer i denne stund ingen ting um sjølve gjerninga, eg talar bare um den psykologiske verknaden, og dette var ein av dei ting som aller klårast la i dagen det politiske innhaldet som kunde liggja i handelssamkvem med Franco-regjeringa. Sidan hende det meir av slikt; men det som no serleg kom til å føra til utdryging, det var at det i mars vart avgjort at vi skulde ha nordisk utanriksministermøte her i april, og då burde vi venta med den endelege avgjersla. Fyrr ministermøtet vart halde, var det at den store framstøyten for Franco-hæren mot Catalonia kom på, og dermed fekk vi den situasjonen som låg fyre i møtedagane. Vi hadde alle då den kjensla levande i oss, at um vi nett då vilde gjeva oss til å forhandla med Franco um ein handelsskipnad, so vilde det sjå ut, og kjennast for oss sjølve, som vi kom og baud oss fram no som Franco tykttest stå med sigeren i hendene - i den stunda rende vi over frå den parten som heldt på å tapa. Slikt byd uvilkårleg imot. Vi måtte sjølve synast at vi var lumpne um vi gjorde det, og andre vilde synast det same. Der har ein då på nytt samanhengen med politikken; ein ser det er ikkje lett å skilja dette handelsspørsmålet ifrå politiske tankar og kjensler.

Eg hadde ei dryfting med utanrikskomiteen um spørsmålet i fyrre vika, og der vart det då reist spørsmål om dei i dei andre nordiske landa framleis ser stoda på same måten som i april. Eg kunde då opplysa at dei i den svenske regjeringa no hadde kome so langt so dei var einige um at dei i tilfelle vilde nytta same framgangsmåten i Franco-Spania som eg hadde planlagt. Eg kan i dag leggja attåt at i Danmark dryfter dei ein annen framgangsmåte. Men ikkje noko av dei nordiske landa har endå teke noko slag avgjersle um å gjera noko. Den finske utanriksministeren har offentleg sagt ifrå i riksdagen at han vil gå fram i line med dei andre nordiske regjeringane. Med tilføre av den siste meldinga frå Danmark har eg nett i går sendt ein fyrespurnad til alle dei andre nordiske regjeringane, um dei meiner at det no skulde vera ei meir lagleg tid til å fremma desse planane. Men eg har ikkje bunde meg sjølv til nokon ting, korkje i positiv eller i negativ lei. Og det kan eg ikkje i dag heller. Eg har berre vilja leggja fram dei ulike umsyna som her spelar inn.

Hr. Sverdrup har nemnt at det no er i siste lita - at um vi ikkje no grip til, so hjelper det ikkje sidan: Franco vil ikkje då lenger gå med på so lempeleg ein skipnad som eg hadde i tankane. Og so har eg høyrst at det blir skræmt med at so kan vi missa både handel og skipsfart på Spania for all framtid.

Eg trur ikkje ein bør vera altfor nervøs i so måte. Eg veit godt at det kan vera andre enn berre reint økonomiske omsyn som kan avgjera kven folk vil handla med. Men ein kan ikkje reint sjå burt ifrå dei økonomiske omsyna og maktene heller. Det er kanskje tenkeleg at Spania i framtida kan greia seg utan kleppfisktilførsel frå Noreg; men vi skal ikkje gløyma at dei landa som er dei verste konkurrentane for oss i kleppfisk-utførsla - Island og Danmark - dei står i denne stunda heilt likt med oss i tilhøvet til Franco-Spania, dei har ingen representasjon som er godkjend av Franco, og dei kan vel då ikkje i framtida rekna på å få betre vilkår hos han enn vi kan. Det er sant at Newfoundland i den aller siste tida har kaste meir av kleppfisken sin inn på den spanske marknaden enn det fyrr gjorde; det er for di Brasil nyss har stengt seg meir av med høge tollavgifter. Men ikkje rettare enn eg veit, so er alle sakkunnige einige um at den kvaliteten Newfoundland kan by fram er so ulik den norske, islandske eller færøyske, so han kan ikkje tevla med oss på same måten. Med cellulose og papir står det nokolunde like eins; dei næraste konkurrentane våre - Sverige og Finnland - har heller ingen representasjon hos general Franco, og dei kan då ikkje rekna med å sleppa inn med varene sine for di um vi skulde bli stengd ute. Med kalksalpeteren er det noko heilt anna; der er det store internasjonale kartellet som avgjer koss avsetninga skal bli skift ut, mykje meir enn regjeringane. Eg trur difor ikkje ein bør sjå altfor myrkt på framtida. Og vi står då ikkje heilt verjelause, vi heller. Dei varene som vi serskilt kjøper ifrå Spania - slikt som appelsinar og olivenolje - dei kan vi få ifrå andre land òg, so vil ikkje Spania kjøpa hos oss, so kan vi svara med at då kjøper ikkje vi heller i Spania.

Dermed har eg sagt det som eg i denne stunda kan segja um notida og framtida i spørsmålet om tilhøvet til Franco-Spania. I det siste halve året eller meir er det mest ikkje eit einaste regjeringsmøte som ikkje har mått dryfta dette spørsmålet. Regjeringa ser godt alle dei vanskaner og alt det tapet som handelen og skipsfarta vår er ute for so lenge borgarkrigen i Spania står på. Ho vil gjerne gjera alt ho kan til verje og hjelp. Men ho er nøydd til å ta andre omsyn og med i rekninga, det trur eg alle må ha klårt fyre seg.

Cato Sverdrup: Jeg vil få lov til å takke utenriksministeren for hans svar på min interpellasjon, men beklager samtidig å måtte si at jeg dessverre ikke er helt tilfreds med svaret. Når således utenriksministeren hevder at eksporten og importen fra Spania tross alt det siste år hadde vært nogenlunde tilfredsstillende, kan jeg absolutt ikke være enig med ham heri, og det står stikk i strid med de tall jeg refererte og de rapporter som foreligger fra alle næringsorganisasjoner som har interesser i Spania. Jeg skal få lov å referere endel av disse uttalelser. De Norske Klippfiskeeksportørers Landsforening skriver 4. mai: "Vi tillater oss i denne forbindelse å fremholde at vi anser det av største betydning for klippfiskeeksporten og dermed for fiskerinæringen at denne sak nu søkes fremmet. Det er en kjennsgjerning at klippfiskeeksporten til den del av Spania som beherskes av Franco-myndighetene så godt som er stoppet helt

op, og det er innlysende hvor følbart dette er, hensett til at disse distrikter alltid har hatt den absolutt overveiende andel av klippfiskimporten fra Norge til Spania. Et annet moment av betydning er at man under de nuværende forhold ikke har anledning til å søke avviklet over clearing eller på annen måte de ganske betydelige beløp der utgjør fastfrosne tilgodehavender i denne del av Spania fra før borgerkrigen."

Utenriksministeren uttalte i forbindelse med spørsmålet om vår klippfiskeeksport, at denne hadde vært forbausende god. Det er riktig, det er delvis riktig iallfall, men som utenriksministeren vil vite, foregikk den alt overveiende del av denne klippfiskeeksport ifjor til regjerings-Spania, mens Franco-Spania, som utenriksministeren også meget riktig opplyste, kun tok en femtepart av det parti som Norge skibet. Franco-Spania omslutter, som jeg sa isted, den del av landet som før revolusjonen overtok den alt overveiende del av vår klippfisk, og som det også fremgår av denne skrivelse fra De Norske Klippfiskeeksportørers Landsforening, er dessverre klippfiskeeksporten til Franco-Spania helt stoppet op nu. Vi står midt oppe i sesongen, så det er dobbelt kjedelig at det ikke er utsikt til å gjøre forretninger med Franco-Spania. Som jeg sa i mitt forrige innlegg, betalte Spania den beste pris av alle våre markeder. Jeg refererer videre av de uttalelser som er fremkommet fra norske næringsorganisasjoner. Industriforbundet uttaler:

"Siden oktober 1937 har Industriforbundet stadig fått henvendelser fra sine medlemmer om at det må bli foretatt skritt som kan bidra til atter å få igang samhandelen med Spania. Det er i disse henvendelser, hvorav en del er sendt Utenriksdepartementet, Handelsdepartementet og Clearingnevden, enstemmighet om at det eneste som vil hjelpe, er en anerkjennelse de jure av Burgosregjeringen, eller om dette ikke er politisk mulig, en de facto anerkjennelse i form av en offisiell handelsutsending."

Norsk Hydro skriver om det samme spørsmål:

"De nuværende tilstander har gjort det umulig å få avsluttet lignende forretninger både for sesongen 1936-37 og 1937-38 med tap av en meget betydelig eksport til følge. Vi vil også få understreke at denne omstendighet har medført det alltid meget uheldige forhold at der er blitt avbrekk i en forretning Norge har hatt med Spania gjennom en meget lang årrekke. Konsekvensene av dette er idag ikke mulig å overse."

Celluloseindustrien sier:

"Det spanske marked er ikke uten betydning for oss. Nesten alle våre kunder ligger i Franco-Spania, hvortil vi regelmessig har levert ca. 6.000 tonn pr. år. Etter dagens pris anslår jeg cif-verdien herav til ca. 1.8 million kroner. Tilvirkningen av nevnte 6.000 tonn gir anslagsvis direkte fabrikkarbeide for 60 mann i et år, hvortil kommer det arbeide som kreves for hugging, transport, fløtning av

ca. 200000 tømmerstokker og all annen virksomhet i forbindelse med leveranser av enhver art, såsom kis, kalk, kull, rekvisita etc."

Også for importen fra Spania er det av stor betydning å komme til forståelse. Jeg henviser i denne forbindelse til uttalelse fra generaldirektør Horn:

"Zinkkompaniets drift basert på 40% malmtilførsel fra Spania. Enhver reduksjon i denne tilførsel vil bevirke tilsvarende reduksjon produksjonen, da annen tilsvarende malm ikke kan skaffes. Antar man må regne innskrenkning 250 mann hvis malmtilførselen Spania stopper."

Det er, som man vil forstå, ikke så helt små interesser som står på spill. Dette har forøvrig den ærede utenriksminister selv vært inne på i et intervju med Arbeiderbladet den 13. desember ifjor. Jeg skal få lov til også å citere litt av det:

"Situasjonen er jo slik, - sier statsråden, at hele handelen vår på Spania er sperret. - Særlig er det gått ut over skibsfarten. Til den del av Spania som Franco har herredømmet i, går det nu bare norske skib når de har varer fra Norge, og det er ikke stort nu lenger. Ifra Franco-Spania får en bare utføre varer hvis en har licens og den licensen må skaffes for hver enkelt skibning. - For tiden gis det ikke licenser for norske skib og det er derfor ikke last å få for dem."

Videre:

"Vi har hatt en del byttehandel og det har gått tålig bra. - Vanskelighetene har vært at norske eksportvarer konkurrerer om å få bli med i byttehandelen og det har hatt uheldige følger særlig for fiskeutførselen vår." Jeg tillater mig å understreke det. "Det er behov for en statsregulering her, men den er vanskelig å få istand uten at det ordnes med folk som kan forhandle om byttehandelen med myndighetene der nede."

Utenriksministeren uttalte at Regjeringen nødig vilde foreta noget skritt vis à vis Franco, som kunde misforståes og utlegges som en godkjennelse av Franco. Men dette at vi sender en handelsagent til Spania, kan da vel umulig utlegges som nogen godkjennelse av Franco. Denne min opfatning har på en måte også utenriksministeren erklært sig enig i under det samme intervju som jeg refererte isted. Jeg skal få lov til å citere hans uttalelser herom:

"På den annen side hevdes det av de folkerettslerde og også av regjeringene i Nederland, England, U.S.A. og en rekke andre land at en ordning for selve handelens vedkommende ingen innflydelse har på spørsmålet om den politiske anerkjennelsen. Disse land har sendt sine handelsagenter til Franco-Spania, men de vilde allesammen

protestere indignert hvis nogen sa at de derved hadde anerkjent Franco."

Jeg kan, som man vil forstå, dessverre heller ikke dele utenriksministerens optimisme med hensyn til fremtidsutsiktene for vår handelsutveksling med Spania, og jeg må også beklage Regjeringens opfatning av dette spørsmål. På grunn av sakens store viktighet spesielt for vår fiskerinæring, som jeg først og fremst tenker på, finner jeg å måtte fremsette følgende henstilling til Regjeringen:

"Det henstilles til Regjeringen snarest å søke å bringe handelssamkvemet med Spania - også med den del som populært kalles Franco-Spania - i mere tilfredsstillende ordening."

Jeg vil få lov til å fremlegge henstillingen på presidentens bord.

Anderssen-Rysst: Jeg vet jo ikke hvordan den ærede utenriksminister eller Regjeringen iøvrig ser på den henstilling som representanten Sverdrup nu gjorde til Regjeringen, og jeg forbeholder mig å komme tilbake med mulige bemerkninger om den henstilling, når det fra regjeringsbenken er falt en uttalelse om den. Hvad selve spørsmålet, interpellasjonens gjenstand, iøvrig angår, vil jeg som medlem av utenrikskomiteen få lov til å si, at utenrikskomiteen gjentagne ganger helt siden ifjor høst har vært beskjefteget med dette spørsmål om å finne en ordening, hvorefter våre handelsinteresser i den del av Spania som er besatt av general Franco, kunde tilgodesees bedre enn nu. Vi har i utenrikskomiteen vært mer og mer klar over at det var nødvendig å finne frem til en modus vivendi, vil jeg kalle det, i dette spørsmål, fordi det på forskjellige måter har en overmåde stor betydning, ikke minst for en særlig nødstedt næring i dette land, fiskeriene, å komme i en nogenlunde ordnet forbindelse med dette marked. Utgangspunktet for disse drøftelser - vi husker at de drøftelser begynte før jul - har jo hele tiden vært at det i etablering av en modus vivendi ikke lå nogensomhelst de jure- anerkjennelse - det er det ikke på nogen måte tale om - men heller ikke nogen de facto- anerkjennelse av Franco-regjeringen. Og det har jo til stadighet vært meget sterkt understreket, og med komiteens tilslutning, av utenriksministeren. I møte i utenrikskomiteen før jul blev spørsmålet, som jeg sa, omhandlet, og det førte til at den ærede utenriksminister så i sin redegjørelse for lukkede dører om handelspolitiske forhold 27. januar i år kom nærmere inn på spørsmålet, og der uttalte han at man var kommet så langt med sine overveielser i dette spørsmål at man stod like foran en ordening. Saken var forelagt for Regjeringen, og den ærede utenriksminister hadde fått Regjeringens godkjennelse for den ordening som han hadde arbeidet med. Allikevel har dette trukket ut og ut. Den ærede interpellant og også utenriksministeren var inne på det da dette spørsmål sist var oppe her i Stortinget, den 24. mars i år. Utenriksministeren anførte dengang at han vilde konferere med de nordiske utenriksministre om saken, idet

det var et synspunkt som han fra sin side måtte fastholde, at det var ønskelig at det så meget som mulig kunde bli en felles optreden i disse spørsmål. Nu har utenriksministermøtet vært holdt, men jeg har inntrykk av at situasjonen er akkurat den samme som før. Utenriksministeren vil ikke føre sin egen linje videre, på tross av at han har fått alles innrømmelse av at det ikke betyr nogen anerkjennelse av Francos regjering. Det er en praktisk ordning av handelssamkvemmet som har vært på tale. Og jeg må si jeg har vanskelig for å skjønne at utenriksministeren fremdeles nøler slik med denne sak. Vi er jo alle klar over den store betydning den må sies å ha, jeg tenker da i første rekke på vår fiskeriekSPORT til Spania. Og nu, efter at denne interpellasjon er kommet og har vært meddelt i landets aviser, hvordan er så stillingen? Jeg går ut fra, og jeg har grunn til å tro at der i dette spørsmål har vært en viss kontakt med en utsendt representant for Francos regjering her i Norge, hr. Camposano. Det er visstnok nokså lenge siden nu at det var drøftet mellem representanten for Franco og Utenriksdepartementets vedkommende at man skulde få en slik ordning. Man må vel også forutsette at disse drøftelser er kommunisert videre til Burgos-regjeringen. Under disse omstendigheter spør jeg om det ikke kan direkte flyte en ubehagelig skadevirkning av at man ikke nu søker å få dette spørsmål ordnet efter utenriksministerens forslag i januar måned? Det som utenriksministeren nu nevnte, og som holdt ham tilbake, var det som var kommet som nye momenter i saken, Alixaffæren og bombardementet på Barcelona, begge to meget beklagelige begivenheter. Men de beklagelige begivenheter har hendt gang på gang i denne affære, uten at man har resonnert på den måte som utenriksministeren nu synes å gjøre. Det var efter Guernica-katastrofen at disse drøftelser om et praktisk forhold var tatt op. Det som utenriksministeren anførte idag, synes jeg ikke er noget annet enn påskudd til ikke å gjøre noget mere, til ikke å ville gjennomføre sine egne planer, som han har fått Regjeringens samtykke til, efter hvad han selv har meddelt her i Stortinget. Jeg er jo klar over at det har betydning å ha en kontakt med de andre nordiske land her, men jeg er ikke så helt trygg på at de andre holder kontakten på samme måte som vi, det vil si at vi ikke kan komme til å stå like overfor den ting, at kanskje et eller annet av de andre land ordner sig først efter utenriksministerens linje. Under enhver omstendighet er det vi som har de mest nødlidende interesser, og all den stund det vel er in confesso fra alle kanter at dette betyr noget ... politisk, synes jeg det må være rimelig at utenriksministeren nu går det skritt videre som han selv har anbefalt, og spesielt avverger de skadevirkninger som kan flyte av situasjonen, som jeg omtalte isted. Jeg anskuer det slik, at all den stund dette har vært drøftet mellem Francos utsending her i Norge og vårt utenriksdepartement, og det fremdeles ikke kommer noget ut av det, kan situasjonen bli vanskeligere og skadeligere enn den som hittil har foreligget, og jeg mener derfor at det er all grunn til nu endelig å overveie spørsmålet nærmere, med sikte på å ta et skritt videre i overensstemmelse med utenriksministerens eget forslag.

Presidenten: Der er av hr. Cato Sverdrup fremsatt følgende forslag:

"Det henstilles til Regjeringen snarest å søke å bringe handelssamkvemmet med Spania - også den del som populært kalles Franco-Spania - i mere tilfredsstillende ordning."

Meling: Den ærede utenriksminister nevnte med henblikk på skibsfarten at det hadde vist sig en viss uvilje i Spania mot å bruke norske skib, og det har den del av vår skibsfart som har vært beskjeftiget på Spania, i høi grad merket. Våre mindre skib, de skib som ikke bare tar last fra Norge, men også i betydelig utstrekning har vært beskjeftiget i farten mellem Island og Spania, og delvis også fra Færøiene til Spania, har nok merket de vanskeligheter som er opstått på grunn av forholdene i Spania. Det er klart at det nettop for denne del av vår tonnasje, som nu også på andre områder av fraktmarkedet er kommet og i den nærmeste fremtid ser ut til å ville komme i ganske betydelige vanskeligheter, vilde være av betydning om det her kan finnes en utvei, slik at den fart som disse vesentlig mellem-store og mindre skib av norsk tonnasje har vært anvendt i, kunde bli gjenoprettet.

Det var en bemerkning fra den ærede utenriksministers side som jeg heftet mig ved, og som jeg vil si nogen ord om. Han sa at man hadde jo den utvei å si, at hvis ikke Spania vilde kjøpe av oss, kunde vi la være å kjøpe fra Spania. Det gjelder naturligvis ikke bare i forholdet til Spania, det gjelder selvsagt i vårt handelssamvem med alle land at man kan si: vel, vil ikke dere kjøpe av oss, så vil ikke vi kjøpe av dere. Men det er en overordentlig teoretisk betraktning. Likeoverfor Spania f.eks. - hvis man velger den vei - skulde man altså si her i Norge: Hvis dere ikke kjøper av oss, så kjøper ikke vi av dere. Men det er bare den ting at appelsiner kan man få også annetsteds fra, men å finne et nytt marked for vår klippfisk, for det kvantum som det her er spørsmål om å avsette, og som har vært avsatt til Spania, det vil sikkerlig den ærede utenriksminister også være opmerksom på er en meget, meget vanskelig affære. Selv om man som sagt teoretisk kan anføre en sådan ting som at der skal være gjensidighet i forholdet også i den retning, at kjøper de ikke av oss, så kjøper ikke vi av dem, så tror jeg det på mange områder vil vise sig at vi der blir den tapende part. Fordi vi i så høi grad er avhengig av vår samhandel med andre land, fordi vi, når det gjelder vår skibsfart, for omtrent 90 pct. er henvist til den øvrige verdens trafikk, har vi all grunn til å gjøre det vi kan for å opprettholde handelsforbindelsen med alle land, og i dette tilfelle også med Spania. Jeg tror nok Regjeringen er opmerksom på disse ting. Jeg skal ikke komme inn på det som utenriksministeren også nevnte om at disse handelsspørsmål vil vise sig å bli av politisk art. Men jeg tror at når man står overfor så store vanskeligheter som det her er spørsmål om, får man veie mot hinannen hvad der i øieblikket tjener landets interesser på næringslivets områder, og hvad der kan tjene det på annen måte. Jeg tror vi står oss best på i den utstrekning som det er mulig, å finne utveier slik at vi ikke blir slått ut av de markeder som vi gjennom årrekker har hatt på de forskjellige områder. Det gjelder fisken, det gjelder

industrien, og det gjelder skibsfarten. Jeg vil også henstille til den ærede utenriksminister, hvis der er anledning til det - hvad det vel er - å finne en ordning også når det gjelder våre handelsforhold overfor Spania. Jeg tror den vei er riktigere enn den å ville prøve på en gjengjeldelsespolitikk, hvor det gjelder kjøp og salg.

Wright: I sin redegjørelse for nedgangen i eksporten til Spania nevnte den ærede utenriksminister også kalksalpeter, som nu praktisk talt var vekk fra det spanske marked. Han uttalte videre at dette neppe kunne sies å stå i direkte forbindelse med det politiske forhold mellom Norge og Franco-Spania, men at der var et årsaksforhold mellom denne nedgang og det internasjonale kalksalpeterkartell. Saken forholder sig imidlertid ikke slik. Norsk Hydro har gjennom alle år eksportert ganske store kvanta kalksalpeter til Spania, men på grunn av de politiske forhold der nede nu er denne eksport gått helt tilbake, og det blev i 1937 intet eksportert til Franco-Spania. Som følge herav, og da Norge ingen utsikt hadde til å få eksportert til Franco-Spania for sesongen 1938, blev denne eksport overtatt av Chile, uten konferanse med kartellet og uten samarbeide med Norsk Hydro. Disse opplysninger har jeg selv innhentet hos Norsk Hydros ansvarlige ledelse. Det er Norsk Hydros opfatning - og de har gjennom Industriforbundet gjort den gjeldende overfor Utenriksdepartementet - at jo før man kan få ordnet handelsforbindelsen mellom Norge og Franco-Spania, jo bedre er utsikten til at man kan få op eksporten av kalksalpeter til Spania. Den ærede utenriksminister nevnte videre, at slik som forholdet hadde utviklet sig med Franco-Spania, hadde det i særlig grad gått ut over vår industri og vår skibsfart. Det er riktig nok. Derfor har også både Industriforbundet og Rederforbundet funnet at det var i deres interesse å sende ned en spesiell representant til Franco-Spania, nemlig konsul Jacobsen. Denne har gjentagne ganger gjennom begge forbund fremholdt overfor Utenriksdepartementet, at skulde han kunne make sin oppgave der nede, burde han ha en eller annen offentlig misjon. Dette har også diverse ganger vært fremholdt både av Industriforbundet og av Rederforbundet, men Utenriksdepartementet har allikevel ikke funnet å burde tillegge disse henstillinger den rette vekt. Jeg vil slutte med å anbefale den henstilling som er fremkommet fra hr. Cato Sverdrup, om at man søker å ordne vår forretningsforbindelse med Franco-Spania på en langt mere tilfredsstillende måte enn forholdet er idag.

Støstad: Efter at det nu er fremlagt et forslag, kan det kanskje ikke være så stor grunn til å opta nogen bred debatt omkring de spørsmål som interpellanten har reist. Jeg går ut fra at forslaget enten må utlegges til behandling i et senere møte, eller at det må oversendes Regjeringen, og under begge forhold vil det formodentlig komme tilbake i en eller annen form. Men der er allikevel enkelte ting som jeg synes det er nødvendig å ta med når man drøfter denne situasjon. Det er ikke noget nytt spørsmål Stortinget idag står overfor. Stortinget har vært bekjent med at det helt siden ifjor høst i Regjeringen har vært drøftet på hvilken måte man best skulde undgå de

skadevirkninger som borgerkrigen i Spania har påført ikke bare vårt land, men en hel rekke nøytrale land. Og hele Stortinget vet også at spørsmålet ikke har vært drøftet bare i Regjeringen, det har også vært forelagt det organ som Stortinget selv har opprettet til å drøfte den slags spørsmål sammen med Regjeringen, nemlig den utvidede utenrikskomite, og det har også, som utenriksministeren påpekte, vært fremme i Stortinget både 1 og 2 ganger, uten at det fra nogen kant er kommet forslag om positive tiltak ut over det som Regjeringen er kommet til etter sine drøftelser både med utenrikskomiteen og andre. Det forbauset mig derfor i ikke liten grad da det gjennom radio en kveld i denne uke blev meddelt at representanten Cato Sverdrup hadde innlevert en interpellasjon av det innhold som vi har fått referert her idag. Det forbauset mig så meget mer som det dagen i forveien, såvidt jeg husker, var et møte i utenrikskomiteen, hvor utenriksministeren var til stede og redegjorde for hvordan spørsmålet lå an til den tid, og i utenrikskomiteen tror jeg vi kan si, at der var enighet om at dette spørsmål lite egnet sig til interpellasjon, i hvert fall ikke til interpellasjon for åpne dører. Og så forkynnes interpellasjonen gjennom radio og presse! Jeg tror ikke at der var delte meninger i utenrikskomiteen om at det ikke vilde gagne, men tvertimot skade, hvis en slik interpellasjon kom frem, og allikevel forkynnes det dagen efter gjennom radio og i avisene, at nu har hr. Cato Sverdrup tatt op dette spørsmål. En ting til: I det møte hvor utenriksministeren var til stede, var der også enighet om - også hr. Anderssen-Rysst og hr. Joh. Ludw. Mowinckel var enig i det - at det hos oss burde handles i samsvar med de øvrige skandinaviske land, og så står hr. Anderssen-Rysst her idag og snakker om at nu må vi handle på egen hånd! Man kan skifte mening, men det var litt hurtig.

Man kan naturligvis innskrenke en slik interpellasjon til et spørsmål om handelsforbindelsen, man kan innskrenke den til de økonomiske interesser som hver enkelt av våre næringer, som er interessert nede i Spania, har i spørsmålet. Man kan snakke om fisk og tremasse, sinkmalm, appelsiner o.s.v., men i virkeligheten er vel ikke spørsmålet bare innskrenket til disse artikler. Det er et politisk spørsmål. I internasjonale forhold skiller man naturligvis mellom det at man sender en handelsagent for å ordne enkelte handelspolitiske spørsmål, og det at man har en offisiell utsending, men i den almindelige opinion, både i vårt land og ellers, er det allikevel slik at å sende en handelsagent lett vil få karakteren av at også vårt land, uten å gå sammen med de øvrige skandinaviske land, har gått til en ordning med Franco-Spania, med de oprørere som der kjemper mot den lovlige regjering. Jeg vet ikke om vi er tjent med å komme i den stilling at det er vårt land som springer først av de skandinaviske land. Ved en annen anledning hvor vi drøftet de økonomiske vanskeligheter som vårt land er kommet op i på grunn av internasjonale forhold, nemlig under sanksjonene mot Italia, blev det fra denne talerstol av høires fører sagt, at vi er flinke her til å snakke om at vi vil ofre, men treffer det så inn at det er en næring som av og til må ofre noget, hyler man, da vil man intet ofre, hverken for sine ideer eller idealer. Kanskje det er noget av det samme som gjør sig gjeldende også idag. Det er og det har vært nu i lengere tid

slik, at når det gjelder vår utenrikspolitikk, da har vi ment - jeg tror alle partier har vært enige om det - at vi skulde forsøke å handle mest mulig i samsvar med våre naboland, de skandinaviske land, og den som har vært den fremste talsmann for den politikk, er vel hr. Joh. Ludw. Mowinckel. Det var vel hans regjering som når det gjaldt disse forhold, så å si har vært banebrytende. Men nu mener øiensynlig hr. Anderssen-Rysst, at nu får vi slutte med dette, vi får handle på egen hånd og ikke ta hensyn til hvordan virkningene måtte bli i de skandinaviske land. Jeg tror at det vilde være galt av oss å optre på egen hånd i dette spørsmål, uten å ha fått et samarbeid i gang med de andre land. Ja, samarbeidet er i gang, vi vilde bryte samarbeidet ved å handle på egen hånd, det er vel det faktiske forhold. Naturligvis er det givet at vi er interessert i at skadevirkningene i vårt land skal bli minst mulig, også økonomisk, men økonomiske skadevirkninger kan overvinnes. Jeg tror nok at utenriksministeren må ha rett i at det ikke vil være mulig for et Franco-Spania, hvis det skulde gå så langt at Franco blir den som seirer, å holde vårt land utenom handelsforbindelse med den nye regjering der nede. Jeg tror der er krefter som er så sterke der at det nok vil komme i gang en handelsforbindelse, selv om vi ikke nu løper av sted og sender en handelsagent der ned. Og en annen ting: I hvilken stilling vil vårt land komme, hvis vi nu på forsikring av hr. Cato Sverdrup og andre sier til Franco at vi er villige til å sende en handelsagent ned til dere, og så Franco sier: Nei takk, vi vil ikke ha ham, i hvilken stilling står vi så? Først bryter vi forbindelsen med de skandinaviske land på dette punkt, og så får vi som lønn for det et avslag av Franco, som sier: Nei takk, vi behøver dere ikke. Jeg tror ikke at vår stilling i det internasjonale, mellempolitiske samarbeid vilde styrkes i nogen særlig grad ved en slik situasjon. Jeg synes vi har all grunn til å være meget forsiktige når det gjelder dette forhold. Vi har all grunn til å se oss godt for, slik at vi ikke etterpå kommer til å angre det som vi gjør.

Presidenten: I anledning av en enkelt ytring av den siste taler finner presidenten å burde opplyse at det i ingen henseende skyldes interpellanten hr. Sverdrup at det blev sendt ut offentlig meddelelse om den anmeldte interpellasjon. Det skyldtes inkurier annet steds. Interpellanten hadde uttrykkelig opplyst at han mente det skulde være en hemmelig interpellasjon, men da det var første gang interpellanten anmeldte en hemmelig interpellasjon, anførte han ikke uttrykkelig på det papir som blev innlevert på Stortingets kontor, at det var forutsetningen at den skulde være hemmelig, og han visste ikke om at pressen og kringkastingens stortingsmedarbeider ferdes så fortrolig inn og ut på Stortingets kontor at dermed det dokument i virkeligheten var prisgitt. Straks presidenten hørte det, uttalte han overfor kontoret sin store beklagelse, og undersøkte med en gang hvorledes det forholdt sig. Men da det ikke uttrykkelig på dokumentet var anført "hemmelig" idet det blev levert inn, hadde en av funksjonærene på Stortingets kontor altså latt pressens representanter se på det, og det var kommet ut uten at nogen i presidentskapet visste om det, før det blev kunngjort gjennom kringkastingen. Interpellanten

erklærte sig da villig til offisielt, hvis presidenten ønsket det, å meddele at han hadde kalt interpellasjonen tilbake, for så å anmelde den igjen for lukkede dører, men presidenten fant ikke at det vilde være noget vunnet ved det, slik som forholdet engang lå an. Det vil i fremtiden, hvis det skulde bli anmeldt interpellasjoner for lukkede dører, bli gått frem med større forsiktighet, så man har full garanti mot en overraskelse av den ubehagelige art som dette var, ganske sikkert for utenriksministeren i like høi grad som for presidenten.

Statsråd Koht: Det er ikkje stort eg treng å segja for min part etter dei innlegga som har kome no i dag, og eg trur eg kann halda meg til det som eg sa fyrste gongen eg hadde ordet. Eg la då fram so klårt og greitt som eg kunde, dei umsyna som det kann vera spørsmål um på tvo kantar, både dei umsyna som krev at Regjeringa skulde gjera noko til vern um norsk handel og skipsfart på Spania, og dei umsyna som har hindra og framleies kann henda endå kann hindra Regjeringa frå å få gjort det som ho gjerne ynskte å få gjort. Eg har freista halda fram, at um me so har lide skade og tap på handelen og skipsfarta vår på den kanten, så skal vi likevel ikkje difor vera so altfor redde for framtida. Eg har ikkje for min part sett upp noko slag program um ein handelskrig, soleis som det høyrdest ut til at hr. Meling hadde tenkt eg vilde, men eg har vilja vara mot at ein skulde vera so altfor redd, og har peika på at vi har då visse våpen vi òg, so vi står ikkje heilt maktlause, um Franco-Spania skulde vilja stengja oss heilt ute for framtida. Det er ikkje noko anna eg har vilja halda fram, og det trur eg nok eg kann stå ved. Eg trur like eins eg kann stå ved det eg har sagt um kleppfiskutførsla vår, at det har ikkje gått so ille med den som det har gått på andre umkverve av handelen vår. So vidt eg veit, har dei av produksjonen frå i fjor ingen ting att av kleppfisk, dei har selt alt i hop, so av den grunn trengst det ikkje so svær ei jamring. Spørsmålet er framtida, det er klårt nok, og der står vi då uppe i det at ein no med det fyrste skal til med å dryfta um avsetnaden, um kva ein skal få selt, og korleis ein skal få selt, og kor ein skal få selt den kleppfisken som kjem på marknaden no til sumaren. Men som eg har sagt, eg trur ikkje ein bør vera so altfor nervøs på fyrehand.

Når ein høyrde på hr. Anderssen-Rysst her, ja so skulde ein tru at dette spørsmålet var som fot i hose, det var ei lettvent sak å greia dette. Det er lett berre å stira på den eine tingen at vi skal hjelpa handelen, men alle andre umsyn fanst ikkje for han. Eg trur nok vi får rekna med andre ting òg i dette. Vi kann ikkje gjera oss blinde for den ting at her blir politikk i dette spørsmålet; korleis ein so snur og vender på det, og kor uskyldig ein sjølv vil stella seg fram, so blir det politikk i det. Og det er just difor det er so naudsynt for Noreg, og ikkje berre for den norske regjeringa, men for den norske staten, at vi her ikkje går fram so reint åleine, men at vi går fram i samarbeid med andre statar, dei som vi elles politisk samarbeider med. Og det er då fyresetninga, har vore fyresetninga heile tida for dei planane eg har gjort upp, dei planane som Regjeringa har gjeve samtykket sitt til, og som eg har lagt fram her for Stortinget, dette at vi her skal ta eit

samarbeid serskilt med dei andre nordiske landa. Og eg trur at vil ein døma roleg og kaldt um dei politiske vilkåra i verda og ikkje berre tenkja på forretningar, so skal ein skyna at dette er eit viktig umsyn om vi er nøydde til alltid å ha for augo.

Hr. Magnus Nilssen inntok presidentplassen.

Hambro: Jeg tror det er meget naturlig at Stortinget har denne debatt idag i en vanskelig og temmelig komplisert sak, og jeg tror at svært mange av Tingets medlemmer er interpellanten takknemlig fordi han har bragt den frem. Det er ganske givet, som det har vært understreket både av utenriksministeren og hr. Støstad, at denne sak som de aller fleste handelspolitiske saker Regjeringen er stillet overfor idag, har ikke bare en økonomisk, men dessverre også en politisk side. Det er det som gjør stillingen så uhyre vanskelig for alle dem som er satt til å røkte våre utenrikspolitiske anliggender i denne tid.

Jeg vil gjerne si først om den rent faktiske stilling i Spania, at jeg tror den har forverret sig for oss ganske betydelig i løpet av de siste 8-10 dager, muligens efter at vår utsending der nede, det vil si næringsorganisasjonens utsending konsul Jacobsen, kom tilbake uten å ha noe offisielt stempel av noen art med sig, eller til konsul Jentoft, om hvem det tidligere underhånden var blitt meddelt at han skulde være utsett til å vareta de norske interesser. Og hvis presidenten vil tillate at jeg muligens kommer til å overskride tiden et øieblikk, vil jeg tillate mig å referere to skrivelser fra norske kapteiner og agenter der nede, som jeg tror vil ha noen interesse.

Det ene er et utdrag av et brev datert 30 april, fra kapteinen på D/S "Rym". Jeg tror det gir et inntrykk av forholdene for den norske skibsfart der nu. Han innrapporterer følgende:

"Forholdene i Sevilla var denne gang anderledes enn da vi sist var der. Tidligere fikk iallefall skibets fører tillatelse til å gå i land i skibets forretninger og det militære, såvel officerer som menige var høflige og forekommende. Nu var det motsatte tilfelle. Konsul Bjørge hadde tillatelse til å gå ombord og gjorde han mig opmerksom på at jeg måtte ha politiledsagelse som blev sendt fra Sevilla når jeg skulde iland. Dette gjaldt alle skandinaviske skib, mens tyskere, italienerne, etc. hadde fritt leide. Konsul Bjørge oplyste at der vistnok må ha ligget noen spionaffærer til grunn for disse drastiske forholdsregler.

Den næste dag kom en bil fra Sevilla med en detektiv og tok mig iland da jeg gjerne skulde ha en konferanse med de forskjellige interesserte. Denne mann vek ikke fra min side selv i konsul Bjørges hjem tiltross for at han ikke forstod et ord utenom spansk. Det hele virket aldeles irriterende og hadde jeg nærmest følelsen av å bli sett ned på som en forbryter.

Veien fra San Juan til Sevilla er temmelig lang, hvis man skal trampe ca. 4 timer. Om aftenen da jeg skulde ombord igjen, bestemte jeg mig for å gjøre vedkommende

detektiv trett, ennskjønt der selvfølgelig ikke kunde legges ham noe tillast, han utførte kun sin plikt. Etter to timers spasertur i delvis stummende mørke, blev han såpass lei at han praiet en forbipasserende taxi med den motivering: "Commisdario paga". Politiet betaler. Jeg bøiet mig for dette og blev vi kjørt resten av veien ombord, men forstod jeg senere av Bjørge at han hadde måttet betale.

På kaien i San Juan ca. 30 meter fra skibet var der en telefon og ved konsul Bjørges mellemkomst fikk jeg da autoritetenes tillatelse til å gå denne distanse op på kaien og benytte telefonen uten politiledsagelse i skibets forretninger. Politiet måtte eventuelt hver gang sendes fra Sevilla. Senerehen var jeg altså ikke iland. Det var imidlertid lett å høre at der i telefonen også var lyttere tilstede.

Disse restriksjoner var skjedd efter ordre fra general Franco og skal, såvidt jeg forstod, ha vært effektuert i de siste 8 måneder. Det rare er imidlertid at der hverken i Cadiz eller Huelva var noe lignende og på disse steder kunde hvemsomhelst gå iland uten fremvisning av pass.

Da konsul Bjørge på min anmodning stillet sig velvillig (tiltross for at han på den tid var meget optatt) med å formidle mine samtaler til rette vedkommende over telefonen og så igjen ringe mig op, blev jeg forskånet fra å kjøre iland under politieskorte, idet jeg betraktet dette som et mindreverdighetsstempel på norske skibsførere. Det er "civil war" og alle forsiktighetsregler tas selvfølgelig, men selv under verdenskrigen hvor spionvesenet var særdeles fremherskende var vi skibsførere ikke utsatt for denslags drastiske forholdsregler.

Jeg nevner dette da jeg kan tenke mig at De vil ha interesse av å vite hvorledes forholdene ligger an for øieblikket og kan det jo også tenkes at general Franco som antagelig seierherre mer eller mindre vil sørge for at skandinavisk skibsfart ikke blir så favorisert som tidligere i spanske farvann."

Den såkalte Spanskelinje blev for en tid siden fra spansk hold anmodet om å la rutebåtene fra øene på vei fra Teneriffa anløpe Coruna eller Bilbao med frukt. Men konsul Jentoft i Bilbao innrapporterer den 4 mai til Spanskelinjen:

"I anledning Deres ærede av 30 f.m. samt telegram fra konsul Jacobsen har jeg påny henvendt mig til Sjøfartsdirektøren, hvem jeg har meddelt, at De kunde være villig til å la Deres båter anløpe her med frukt på vei til London. -

Jeg har ennvidere påny anmodet ham om å gi Deres båter preferansen i betraktning av det udmerkede materiale De disponerer over for denne transport, men meddeler han mig, at han dessværre ingen sådan preferanse kan gi, og langt mindre for norske båter, i betraktning av at Norge

ingensomhelst offisiell forbindelse har med det nasjonale Spania. -"

Dette er en linje som i 35 år har trafikert disse ruter, og som alle dager har vært vel anskrevet hos de spanske myndigheter, og som man ingen som helst grunn har til å tenke sig personlig skulde være på den sorte liste i nogen henseende. Linjens direksjon tilføier:

"Hvad vår såkalte Spanskelinje angår har trafikken innskrenket sig til minimale kvanta, som i den senere tid har gjort de sporadiske anløp helt tapbringende. Våre kapteiner beklager sig også over at man nu ikke får den behandling, som tidligere har vært vist dem."

Jeg tror man skal være på det rene med at det muligens vil virke ganske langt i Spania, det politiske moment, lenger enn i svært mange andre land. Spanierne er ikke nogen utpreget handelsnasjon. Når man driver forretning med englendere og tyskere, kan man gjøre regning på - dessværre, kunde man fristes til å si i mange tilfelle - at prinsippene spiller ikke nogen som helst rolle i forhold til prisene. Mens man i England hadde sandwichmenn gående op og ned Strand og Piccadilly med store plakater: "Kjøp ikke japanske varer" - på grunn av situasjonen i det fjerne østen, kjøpte Unilever med de engelske myndigheters billigelse den japanske hvalolje for å dumpe prisene for nordmennene og tvinge dem til å selge til under kostpris. Og slike tilfelle har vi stadig sett og vil man stadig se i de forskjellige land. Spanierne tror jeg er noget anderledes innstillet. En av de skarpeste psykologiske kritikere i Europa, Madariaga, som er spanier, gift med en engelsk dame, som har vært professor i Oxford og i mange år ambassadør i Paris og kjenner de tre nasjoner, karakteriserer dem på den måte at englenderen er den typiske handlingens mann, franskmannen en tankens mann, og spanieren er ærens mann. Begrepet nasjonal ære spiller for den vanlige spanier en langt mer romantisk rolle enn det gjør for være sig franskmenn, englendere eller tyskere, for hvem økonomiske realiteter alltid har hatt mer å si enn æresbegrepet. Derfor tror jeg man er nødt til å regne med at noget som i Spania kan opfattes som en krenkelse eller en dårlig behandling, vil kunne få mer langtreckende virkning enn i andre land, hvor utvilsomt utenriksministeren har rett i sin bedømmelse, at det er helt andre forhold enn de sentimentale som avgjør hvorledes handelsforbindelsen kommer til å arte sig.

Jeg er enig i den store ting at i den utstrekning hvori det er mulig og gjørlig, bør vi optre på linje med de andre nordiske land. Selv om våre interesser ikke alltid er i enhver henseende identiske, vil det, særlig i en så uhyre vanskelig tid som denne, være en styrkelse å kunne optre efter de samme hovedlinjer. Men av og til har man et inntrykk av at denne forpliktelse føler man noget sterkere i Norge enn man føler den i de andre nordiske land. Vi har sett det f.eks. nu nylig i Finnlands optreden i Italia, og der er indikasjoner både på det ene og det annet punkt om at man ikke tar det fullt så høitidelig i våre naboland, hvis der er nogen point å tjene,

som vi tar det hos oss. Det er beklagelig, og jeg tror det vil være en vinning for oss alle at landene står så sterkt og så lojalt sammen som mulig. Det som vi i utenrikskomiteen pekte på som ønskelig, da vi hadde den anledning til samråd med utenriksministeren som har vært nevnt her, det var at utenriksministeren, som han også har gjort, skulde forhøre sig i Kjøbenhavn og Stockholm om hvorledes man der stilte sig. Nu er det det å merke at Norge her stod i en særstilling, fordi Norge tidligere helt uoffisielt og uforbindende hadde gitt uttrykk for en tilbøielighet til å etablere den ordning som utenriksministeren her har skissert, mens de andre land ikke hadde gjort noget sådant. Vi stod derfor ikke på like linje, og vi kunde ha grunn til å nære engstelse for at vi derigjennem kunde tape, uten at de andre opnådde noget som helst. Utenriksministeren oplyste, som han har nevnt her idag, at man i Sverige fant den fremgangsmåte han hadde antydnet, for å være den beste, mens man i Danmark antydnet en annen, jeg oppfattet ikke hvilken. Det er vel neppe tvilsomt at på utenriksministermøtet var det opfatningen at da Norge er det land som her har de største interesser, var det naturlig at Norge tok initiativet, og jeg vil gjerne spørre utenriksministeren uttrykkelig om han har nogen grunn til å tenke sig at det i Danmark eller i Sverige vilde volde nogensomhelst art av vanskelighet, dersom vi meddelte at vi nu aktet å gjennomføre den ordning med en agent som blev drøftet. Hvis de andre land skulde føle sig meget brøstholdne ved det, vil der være betenkeligheter ved å gå til en slik ordning; hvis det ikke er tilfellet, vil den side av saken i hvert fall være klar.

Så er det det rent politiske moment: Hvor langt kan et lite lands regjering i disse tider la sine avgjørelser diktere av politiske sympatier og antipatier? - et spørsmål som fortjener den nøieste overveielse, og som selvsagt volder alle de små lands regjeringer meget store vanskeligheter. Utenriksministeren mente at det ikke var særlig smakelig å komme med en agent til Franco like efter at han hadde vunnet seir. Nei, det vilde selvfølgelig være meget mer ridderlig, men muligens økonomisk mindre tilfredsstillende, at han henvendte sig til ham umiddelbart efter et nederlag; og i Don Quijote's hjemland vilde man også muligens ha vunnet en sympatisk forståelse av denne politiske linje. Og personlig og ut fra mine følelser er jeg selvsagt helt enig med utenriksministeren og med Regjeringen i denne personlige opfatning. Jeg tror at jeg likeoverfor en del av de politiske fenomener vi er vidne til i Europa idag, føler sterkere enn de aller fleste, og jeg føler det som en personlig overvinnelse av den smerteligste art, når jeg ut fra en nøktern og ansvarsbevisst vurdering er nødt til å være med, i den ringe utstrekning hvori det tilligger mig, på å fremme samkvem med både den ene og den annen totalitært innstillede stat. Man har i ansvarlige politiske stillinger ikke adgang til å gjøre noget annet. Vi plikter å bringe visse ofre. Jeg har i min offisielle stilling som Stortingets tillitsmann vært nødt til å gjøre det som i så henseende skal og må gjøres. Uansett personlige sentiment har jeg begitt mig i den russiske legasjon som i den tyske legasjon; jeg har i disse dager, til tross for at jeg føler den

italienske politikk likeoverfor en liten stat som det skjendigste Europa har vært vidne til i de siste par hundre år, svart ja takk på innbydelsen til å gå til den italienske minister og feire "Vega"s ankomst. Slik må enhver gjøre som overhodet har nogen fornemmelse av hvad det betyr å optre nasjonalt korrekt. Det kan være beklagelig, men det er givet. Slik må Regjeringen også gjøre, og slik gjør Regjeringen. Det har vært utenriksministeren meget maktpåliggende - det vet vi alle - å være til det ytterste korrekt i sine forhold til alle sider, uansett personlige sympatier og antipatier. Under varetagelsen av vår økonomiske forbindelse med alle andre land. Det er de kolde fornuftsmessige vurderinger av vår stilling, hvor utsatt den er, hvad vi har råd til, og hvad den enkelte handling betyr for fremtiden, som vi er nødt til å la oss lede av.

Jeg beklager at utenriksministeren ikke for måneder siden har vunnet tilstrekkelig tilslutning innen Regjeringen for sitt ønske om å gjøre konsul Jentoft til handelsagent, slik som vi trodde det var nær forestående for måneder siden. Det hadde vært en vinning om man hadde gjort det den gang, det tror jeg alle er enig om nu. Men jeg vil spørre, ut fra den ridderlige vurdering av forholdene som vi hørte utenriksministeren gjøre sig til talsmann for: Hvis nu Franco vinner hele Spania, vil da Regjeringen i fortsettelse av denne politikk si at vi er helt avskåret fra å etablere en forbindelse med ham, eller vil den da være nødt til å søke å bringe forholdene i orden?

Det blev sagt av hr. Støstad - og selvfølgelig pekte han der på en realitet: Hvad vil vår stilling bli, hvis vi nu ber om å få en handelsagent der, og det blir avvist? - Selvsagt er det ikke behagelig, og det beste vilde jo være at man på forhånd kunde forvisse sig om at det var en mulighet for å få en anerkjennelse. Men om vi skulde bli avvist, så vilde vi befinne oss i et efter omstendighetene honorabelt selskap. De Forente Stater og Argentina har begge i den seneste tid villet anmelde handelsagenter, slik som England og andre har gjort, og Franco har svart at det var ikke lenger fyldestgjørende.

Presidenten: Presidenten beklager å måtte avbryte taleren, men presidenten vil forhøre om taleren trenger ennu nogen tid til å fullføre sitt innlegg.

Hambro: Nei, jeg skal slutte nu. Hvis det jeg anførte, ikke skulde være riktig, vil jeg be om å få det beriktiget. Og jeg vil slutte mig til henstillingen til Regjeringen om å overveie ennu en gang, og meget hurtig, hvorvidt den ikke bør ta det initiativ som man i Sverige og Danmark mener tilligger oss, og søke å bringe en forretningsmessig orden i disse forhold, uten derigjennem i nogen henseende å prejudisere den politiske prinsippavgjørelse hvorledes man skal stille sig til spørsmålet om en officiell anerkjennelse av en eventuell ny spansk regjering, når det spørsmål foreligger.

Steffensen: Det skulde vel ikke være nogen meningsforskjell her i denne sak om at når man har anledning til å gjøre forretninger med andre stater, så skal man gjøre det - det vil si når det da ikke gjelder forretninger som man siden vil ha en

følelse av var mindre smakelige. Nu er der jo, og vil til alle tider bli, flere måter å gjøre forretninger på. Jeg tror ikke at de som idag vil gjøre store forretninger med Franco-Spanias, akkurat kan sitte med en ublandet smak i munnen, og mene at dette er som det skal være. Nuvel, det som har fremtvunget denne interpellasjon, det er selvfølgelig fiskesalget, man vet jo at norske eksportører har hatt vanskeligheter med å få avsatt sin fisk. Men ser vi på året 1937, vil man opdage at vi har fått solgt all den fisk vi har kunnet produsere, og mere enn vi kunde produsere. Av tørrfisk f.eks. solgte vi 1 500 tonn mere enn vi kunde produsere, i 1937. Og når det gjelder saltfisk, så hadde vi ikke så meget saltfisk at vi kunde tilfredsstille våre kunder ifjor høst. Klippfisken er også gått meget godt ut. Hvad er det da som er årsaken til at dette er kommet så plums på med å få handelsforbindelsen med Franco-Spania i orden. Man har en uhyggelig følelse av at de forskjellige institusjoner her har optrådt på bestilling. Da vi hørte brev fra klippfiskeeksportørene og fra saltfiskeeksportørene som hr. Cato Sverdrup leste op, så kunde vi ikke undgå å få en ubehagelig smak i munnen av at disse folk hadde skrevet fordi de var blitt bedt om det. Jeg vet at eksportørene har hatt sine folk med i eksportkontoret når det gjaldt å avslutte forretningene, og at de til dels har vært enig i de avgjørelser som det er truffet. Og så kommer de på denne måten som de nu gjør! Jeg vil gjenta hvad jeg begynte med, at vi skal avslutte forretninger, selvfølgelig, men vi skal ikke avslutte forretninger som gjør at vi blir sittende igjen med en smak i munnen av at vi har gjort noget som er uverdlig for oss som nasjon, og som i det hele tatt er uverdlig for folk som driver forretninger. Hr. Hambro citerte et uttrykk om spanierne, at de var ærens menn. Jeg tror vi i dette spørsmål må optre sådan at vi blir stående som ærens menn, ihvertfall likeoverfor de andre nasjoner her i denne verden som har optrådt adskillig mere ærefullt enn Franco, og vi må optre sådan at vi ikke blir gående med en følelse som om vi ikke lenger var ærens menn. Vi må ta oss den nødvendige tid, og se om ikke situasjonen kunde avklare sig sådan at vi kan handle med Spania på en ærefull måte, og på en måte som gjør at vi ikke føler oss uvel efter at vi har avgjort forretningene.

Statsråd Koht: Hr. Hambro vende eit par hypotetiske spørsmål til meg. Eg har alltid brukt å segja her at noko hypotetisk spørsmål vil eg ikkje svara på, for det kann henda hypotesen blir galen. Hr. Hambro spurde um eg meinte at dei andre nordiske regjeringane på nokon måte vilde bli støytte og taka det ille upp um dei fekk melding frå oss um at vi her i Noreg vilde gå fram på eiga hand i dette spanske spørsmålet. Det er sanneleg ikkje so godt å svara på slikt eit spørsmål. Men eg må minna hr. Hambro um det som han sjølv hugsa på og nemnde i innlegget sitt, dette at eg nett i går har sendt eit spørsmål i denne saka til dei andre nordiske regjeringane. Då er det vel sjølv sagt at eg må venta på svar på det spørsmålet, og ikkje kann fara i veg soleis med ein gong.

Hr. Hambro spurde dessutan kva Regjeringa vilde gjera um general Franco skulde vinna herredømet over heile Spania. Ja, eg får vel segja at i det tilfellet er situasjonen ein heilt

annan enn han er i dag, og vi får vel alltid laga oss etter den situasjonen som er. Blir Franco herre over heile Spania, vil det - kann det i det minste - segja det same som at han representerer den lovlege regjeringa, og det blir då ei sak for seg.

Presidenten: Hr. Anderssen-Rysst har hatt ordet en gang, og har nu begjært ordet for annen gang, men ifølge reglementet kan ingen taler ha ordet mere enn en gang under en interpellasjonsdebatt.

Hr. Cato Sverdrup har fremsatt følgende forslag:

"Det henstilles til regjeringen snarest å søke å bringe handelssamkvemmet med Spania - også med den del som populært kalles Franco-Spania - i mere tilfredsstillende ordning."

Hr. Hambro har tidligere antydnet at dette forslag muligens skulde oversendes Regjeringen, og presidenten skal forhøre om utenriksministeren har noget å si til det.

Statsråd Koht: Eg har ikkje noko mot det.

Presidenten: Presidenten vil da foreslå at det av hr. Cato Sverdrup fremsatte forslag oversendes Regjeringen.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Hambro: Jeg går ut fra at denne debatt ikke kan meddeles offentlig i nogensomhelst form, men der har vært reist det spørsmål, hvorvidt der skulde være noget til hinder for at pressen kunde bare meddele i en notis at den interpellasjon, som dessverre altså har vært offentlig omtalt, har vært behandlet for lukkede dører i Stortinget. Jeg vil personlig ikke ta nogetsomhelst standpunkt til det reiste spørsmål, men jeg vil gjerne høre hvad Regjeringen har å si til det. Hvis utenriksministeren mener at der intet er til hinder for det, så er det mulig at det vilde vekke mindre kommentar enn det muligens vil vekke hvis pressen begynner å efterlyse denne interpellasjon, som har vært omtalt i Kringkastingen og på trykk.

Statsråd Koht: Eg har den trua at pressa ikkje vil koma til å etterlysa denne interpellasjonen, sidan pressa sjølv har fått høve til å vera til stades her, og veit korleis det heile heng i hop, og under den fyresetningen trur eg det kunde vera likeso bra at det ikkje vart sagt noko i pressa um dette møtet.

Presidenten: Efter disse uttalelser går presidenten ut fra at der inntil videre ikke blir noget offentliggjort om denne debatt og det fremsatte forslag.

Møtet hevet kl. 11.50.

Møte for lukkede dører, Stortinget 12. mai 1938